

V. Набоковым *Евгения Онегина*. На грани музыковедения и литературоведения находятся две статьи в разделе *Пушкин и музыка*, авторами которых являются О. В. Соколов (Ниžний Новгород) а З. Н. Сазонова (Владимир).

Раздел *Поэтика. Интерпретация текстов* сосредоточивается на анализе конкретных пушкинских произведений, в том числе *Повестей Белкина*, *Капитанской дочки*, *Евгения Онегина* и *Бахчисарайского фонтана*. Наиболее существенны и новы статьи из разделов *Музейное дело. Вопросы краеведения и Пушкиниана*. В первом разделе Ю. И. Левина (Санкт-Петербург) возвращается к первым шагам традиции Болдинских чтений и М. М. Хорев (Ниžний Новгород) к материалу пресловутой осени 1830 года, когда Пушкин ездил к княгине Голицыной. Автор статьи решает вопрос о тождестве этого лица. Информацией Ирены Рудзевич о библиографии *Пушкин в Польше 1976–2000*, Малгоржаты Стахурки (Польша) об исследовании Пушкина в польском Олштыне и коллективным трудом Н. М. Фортунатова, П. Р. Стронгина и А. М. Власова о Пушкине в интернете сборник заканчивается.

Есть, по-моему, два значения Болдинских чтений в общем и настоящего тома в особенности – это методологические сдвиги и краеведческий (регионалистический) аспект, что естественно присуще болдинской и, шире, нижегородской местности. Методологический раздел нуждается в более широком кругозоре литературы, краеведческий, может быть, в более широких европейских и других контекстах. Это, однако, как мне кажется, еще впереди.

Иво Постпишич

SLOVENSKÝ ZÁJEM O ČERNOU HORU

Ján Jankovič: *Preklady básne Onamo, onamo! – Súčasť slovenského záujmu o Čiernu Horu a Čiernohorcov*, vydavateľstvá Jaga, Bratislava 2004, 139 s.

Po dvou rozsáhlých svazcích o pronikání a recepci charvátské literatury na Slovensku, které dr. Ján Jankovič v posledních letech vydal, přichází nyní se zdánlivě „dřlčím“ a kratším příspěvkem (ovšem bohužel se zbytečně dlouhým názvem!) o zájmu slovenské kulturní společnosti o Černou Horu.

Stejně jako byl zájem o charvátskou (resp. srbskou, ruskou, bulharskou či slovinskou) literaturu, také zájem o černohorskou literární a lidové slovesnou tvorbu byl v období národního obrození i v letech mezi dvěma světovými válkami součástí zájmu o slovanské národy.

V období národního obrození slovanských národů se mohla slovenská i česká společnost důkladněji seznámit s mnoha stránkami z dějin, jazyka, literatury a lidové slovesnosti jižních Slovanů. Pokud jde o Černohorce, první spolehlivější informace jim poskytoval V. St. Karadžić spiskem *Monenegro und Montenegriner* (1837), který v Muzejnku recenzoval P. J. Šafárik. Ve své recenzi Šafárik vyjádřil svou lásku k Černé Hoře a Černohorcům jako k odvážným obráncům své volnosti. Doporučoval dokonce vydat knížku česky nebo přeložit z ní aspoň úryvky.

Autor se sice zmiňuje o ojedinělých překladech z jihoslovanského písemnictví již v první polovině 19. století, v předkládané práci však poznamenává, že *sústrédime sa na obdobie 1876–1912, keď v troch rozličných periodikách vyšli tri preklady básne Onamo, onamo! od troch rozličných prekladateľov*. Svoje výklady, odborně zasvěcené, a podrobné analýzy překladů Jankovič bohatě doložil jak originály Njegošovy básně, tak také jejími překlady a dobovým obrazovým materiálem, který velmi dobře ilustruje vztah Slovanů k Černé Hoře a jejímu lidu. Vhodné je i zařazení textů slovenských autorů. Podává celistvější obraz vzájemných vztahů.

Jako červená niť se Jankovičovým textem táhne základní myšlenka, kterou sledovali překladatelé básně *Onamo, onamo!* do slovenštiny – zapojit Njegošovu báseň do slovenského národního emancipačního zápasu. A to je významné konstatování, které platí také pro překladatele jiných slovanských i neslovanských textů do jiných jazyků.

Mají-li ovšem vystoupit *do popredia slovensko-černohorské, a širšie aj slovensko-juhoslovanské vzťahy*, pak měl autor přihlédnout k tomu, jaký byl vztah různých vrstev české společnosti k Černé Hoře a k jižním Slovanům (i ke Slovanům vůbec). Je nesporné, že slovenští literáři, pře-

kladateľ a kultúrni pracovníci pravidelne sledovali český denní a periodický tisk, ktorý v desiatich, o nich pojednáva J. Jankovič, veľmi často a z rôznych pozícií o Černé Hoře a černo-horském osvobozeneckém zápase psal. Umožňovala jim to nejen jazyková blízkosť, ale mj. také blízkosť nebo totožnosť názorů na mnohé literárni, politické a národně emancipační otázky.

Domnívám se proto, že by měla být v práci aspoň zmínka o Janu Vaclíkovi, Prokopu Chocho-louškoví, Ludvíku Kubovi aj. a zejména pak o rozsáhlém díle Josefa Holečka, které je nerozlučně spjato s Černou Horou. Je v něm rovněž mnoho informací o lidových písních, černo-horských ju-nácích atd., mj. také o básni „nejslavnějšího básníka Petra II. Petroviče Njegoše Onamo, onamo!“, kterou J. Holeček spolu s básní Přípitek přeložil do češtiny (stálo by za srovnání se slovenskými překlady!), protože se „rozláhala po všech srbských zemích a ještě dále po všem Slovanstvu“. Njegošovu tvorbu uvedl Holeček do českého kulturního prostředí v oněch vzrušujících dnech a týdnech roku 1876, kdy se Černá Hora objevovala v tisku doslova denně.

Ivan Dorovský

AKTUÁLNE O BERĎAJEVOVI

Nikolaj Alexandrovič Berďajev: *Ríša Ducha a ríša Cisárova*, Kalligram, Bratislava 2003.

Rok 1917 sa stal zlomovým bodom v živote nejedného predstaviteľa ruskej inteligencie. Začala sa totiž druhá vlna emigrácie, do ktorej patrí aj ruský personalistický náboženský filozof Nikolaj Alexandrovič Berďajev (1874–1948). V tomto roku si pripomíname 130. výročie jeho narodenia. Dnes hovorí k čitateľom prostredníctvom knižky *Ríša Ducha a ríša Cisárova*.

Nikolaj Berďajev prešiel vo svojom myšlienkovom vývine od Marxa až k náboženskej filozofii. Patrí k významným osobnostiam ruskej kultúry, ktorá sa formovala v čase nábožensko-filozofickej renesancie. Spolu s D. Merežkovským, S. Bulgakovom, P. Florenským a ďalšími vytváral priestor pre zrod ruskej idealistickej filozofie. Berďajevove filozofické názory sa uberali cestou presvedčenia o tom, že ruský človek (a nielen on) sa oslobodí od vonkajšieho útlaku iba vtedy, ak sa oslobodí od vnútorného otroctva. Práve v tomto momente videl zrod novej duše ruskej inteligencie. Bol pravoslávny veriacim, odsudzoval ateizmus, varoval pred ním, pred klaňaním sebe samému. Vyjadroval nádej, že ruský národ síce padol (mal na mysli rok 1917 a víťazstvo bolševikov), ale napriek tomu sú v ňom ukryté veľké možnosti. Cestu k znovuzrodeniu videl v pokání, v uvedomení si vlastných hriechov. Nové rodiace sa Rusko vnímal ako veľkú hádanku. Taká je krátka charakteristika Berďajevovho životného a filozofického postoja.

Prekladateľ Ján Komorovský, ktorý je zároveň aj autorom úvodu a doslovu, veľmi aktuálne sformuloval podstatu nosných myšlienok práce napísanej v prvej polovici 20. storočia: „*Žijeme v dobe, keď ľudia nemajú radi pravdu a nehládajú ju. Pravdu čoraz viac nahrádza prospech a záujem, vôľa k moci. [...] Zlo sa ospravedľňuje v mene dobra. [...] Dejiny vždy rady ospravedľňovali zlo pre svoje vyššie ciele.*“ (s.9)

Kniha, ktorú Kalligram vydal, pozostáva z 11 kapitol. Je zameraná na postavenie človeka vo vzťahu k Bohu, ku kozmu, k spoločnosti a k cisárovi. Autor v nej sústreďuje pozornosť na univerzálnu a večnú tému venujúcu sa hierarchii hodnôt. Analyzuje protirečenia slobody, píše o komunitárnosti, kolektívizme a sobornosti, neobchádza ani protirečenia marxizmu, dotýka sa ho aj jednota ľudstva a problém nacionalizmu. Predposlednú kapitolu tvoria myšlienky o večnom a novom v človeku. Spis uzatvára tragédiou ľudskej existencie a názormi na utópiu.

Berďajev patril k pravoslávny filozofom, a tak má v jeho úvahách silnú pozíciu Boh ako zmysel a jediná pravda sveta. V živote človeka akcentuje duchovný princíp na ceste k cieľu, ktorý je dôkazom jestvovania Boha. Tvrdí, že „*Svet bez Boha je neprekonateľné protirečenie konečného a nekonečného, nemá zmysel a je náhodný*“ (s. 28). Hoci nepochybuje o jestvovaní vyššej moci, neobchádza ani nástojčivo sa predierajúcu myslou človeka otázku – ako vysvetliť moc zla v súčasnom svete? Sám hľadá „dobrého Boha“ v zle, v more, v cholere, mukách, v hrôze vojen, v revolúciách a kontrarevolúciách. Berďajev ako veriaci nenachádza odpoveď. Ostáva mu len konšta-